

**REPUBLIKA CRNA GORA
MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE**

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

predmetni program

ISTORIJA

VI, VII, VIII i IX razred devetogodišnje osnovne škole

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA**ISTORIJA****NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA****ISTORIJA****2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA****a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa**

Istorija je u osnovnoj školi opšteobrazovni predmet, koji zajedno sa maternjim jezikom i geografijom pripada grupi nacionalnih disciplina. Istorija se u osnovnoj školi izučava od VI do IX razreda. Kao nastavni predmet, istorija podrazumijeva odabranu količinu istorijskog znanja prilagođenu uzrastu učenika/ca i njihovim razvojnim sposobnostima.

U domenu obrazovanja, istorija svojim sadržajima omogućava učenicima/cama da se upoznaju sa svim značajnijim društvenim procesima i događajima koji su uticali na razvitak civilizacije, čime direktno doprinosi razvoju njihove opšte kulture. Time se ostvaruje ne samo usvajanje osnovnih pojmova vezanih za prošlost ljudskog društva, već i omogućava lakše razumijevanje savremenih procesa i događaja.

U vaspitnom procesu istorija ima primaran značaj u formiranju nacionalnog identiteta i razvoja ličnosti. Čitanje istorijskih tekstova praćeno je intenzivnim emocijama koje utiču na formiranje sentimenata – patriotizma, osjećanja časti, lojalnosti i nacionalne svijesti. Osim toga, istorija takođe doprinosi i razbijanju određenih predrasuda prema pojedinim narodima, rasama i vjerskim grupama, što je preduslov za konstituisanje društava zasnovanih na demokratskim principima.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Razred	Osnovna
VI	54 (45+6+3)
VII	54 (45+6+3)
VIII	72 (60+8+4)
IX	64 (54+6+4)
Ukupno	244 (204+26+14)

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Pored usvajanja shvatanja o razvitku ljudskog društva do kojih je istorijska nauka došla koristeći se naučnim metodama, nastava istorije ima za cilj da:

- učenik/ca usvoji osnovna znanja o istoriji kao nauci i nastavnom predmetu,
- učenik/ca razvije sposobnost razumijevanja istorijskog vremena, prostora i upotrebe istorijske literature i terminologije,
- se učenik/ca upozna sa svim vrstama istorijskih izvora i da ukaže na neophodnost kritičkog prilaza informacijama koje su u njima sadržane,
- se učenik/ca upozna sa značajnijim događajima, procesima i ličnostima političke, ekonomske i kulturne istorije, koje su obilježile određene istorijske epohe,
- se afirmiše sadržaj iz nacionalne istorije kojim se kod učenika/ce ostvaruje razvoj nacionalnog identiteta i svijesti o pripadnosti državnoj zajednici,
- učenik/ca razvije sposobnost kritičkog i istorijskog mišljenja i logičkog zaključivanja,
- učenik/ca nauči da afirmiše argumentovan dijalog,
- utiče na formiranje učenikove/cine ličnosti oslobođene od netrpeljivosti, ksenofobije, predrasuda i nacionalističkih ideala kao i da učenike/ce usmjeri ka njegovanju demokratskih oblika ponašanja, vjerske i nacionalne tolerancije,
- osposobi učenika/cu za proces permanentnog obrazovanja,
- da zainteresuje učenika/cu za proučavanje prošlosti, kao i da ga/je uči otvorenosti proučavanja drugih kultura, različitih mišljenja i iznošenju argumenata i da ga/je motiviše za izučavanje nacionalne istorije.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Operativni ciljevi proizilaze iz opštih ciljeva i usmjereni su na učenike/ce. Pokazuju šta učenik/ca treba naučiti, saznati, postići, moći da uradi. Objedinjuju sadržajne (pojmovi, principi, zakonitosti) i procesne ciljeve (razne kognitivne i komunikacijske sposobnosti i kompetencije) i služe kao osnova za definisanje standarda znanja. Predložene aktivnosti proizilaze iz postavljenih ciljeva i upućuju na procese i radnje putem kojih učenik/ca ostvaruje cilj. Predstavljaju smjernice, a ne striktna uputstva za nastavnike/ce. Kolona – pojmovi i sadržaji, predstavlja otvoren izbor za realizaciju predviđenih ciljeva i aktivnosti. U skladu sa mogućnostima i zahtjevima učenika/ca, nastavnik/ca je slobodan/na da kolonu dopuni ili skрати u obimu koji neće ugrožavati mogućnost sticanja kompetencija prema postavljenim standardima znanja. Kolona korelacije predstavlja uputstva i preporuke za ostvarivanje funkcionalne saradnje iz predmetnih oblasti u kojima je moguće napraviti logičku vezu i preplitanje od koristi za savladavanje nastavnih jedinica. Nastavnicima/cama je ostavljena mogućnost da i sami upisuju ostvareni stepen povezanosti sa ostalim predmetima i temama iz lokalne istorije nastavnim sadržajima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse.

VI razred**Tema: UVOD U ISTORIJU**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna predmet proučavanja istorije i ciljeve nastave istorije, - opiše podjelu istorije na razdoblja, - upozna različite istorijske izvore i navede kako na osnovu njih saznajemo o prošlosti, - razlikuje načine računanja vremena i vremenske kategorije (godina, decenija, vijek, milenijum, prije nove ere, nova era). 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno, - utvrđuju ciljeve nastave istorije i na osnovu stečenih znanja i iskustva iz života navode primjere o potrebi izučavanja istorije, - sakupljaju slikovni materijal o različitim istorijskim periodima, razvrstavaju ga po hronološkom redoslijedu i prave panoe, - gledaju film i na osnovu ranije stečenih znanja prepoznaju i imenuju različite istorijske izvore i zaključuju o njihovom značaju za izučavanje prošlosti, - na traci vremena vježbaju snalaženje u vremenu i vremenske kategorije, prevođenje jedne u drugu. 	<p>Era; hronologija; datum; hronika; istorijski izvori; arheologija; o istoriji.</p>	<p>Matematika: mjerenje, jedinica mjere za vrijeme. Poznavanje društva: prostorna orijentacija.</p>

Didaktička uputstva

Nastavnicima/cama se sugeriše da na početku izučavanja istorije naprave opširan uvod da bi učenicima/cama na što pristupačniji i raznovrsniji način objasnili šta je istorija, prirodu njenog predmeta, da na primjerima opišu posao istoričara, a zatim da uvedu djecu u pojam istorijskih izvora, tj. načina dolaska do istorijske istine. Nastavnici/ce treba da učenicima/cama skrenu pažnju na specifičnosti predmeta (neponovljivost, jedinstvenost događaja, nesigurnost dobijenih podataka...). Učeniku/ci treba objasniti da on/ona lično pripada istoriji i da sve što mu/joj se dešavalo od najranijeg djetinjstva su događaji tj prilozima za njegovu/njenu ličnu istoriju.

Brojni su načini da učenici/ce dođu do poimanja istorijskih izvora. Jedan od njih je proučavanje porodične istorije, prikupljanje podataka o precima poslije čega će učenici /ce shvatiti kako istoričari dolaze do podataka i što sve može biti istorijski izvor. U tom cilju učenici/ce se podstiču na pravljenje albuma o porodičnoj istoriji, pravljenju rodoslova.

Učenicima/cama treba postupno naglašavati da su se ljudi dogovorili da proteklo vrijeme obilježavaju brojevima i da su tako nastali datumi; da su osmišljeni da bi smo lakše shvatili prošlost i da je to za potrebe ljudi.

Nastavnicima/cama se preporučuje da upotrebom različitih metoda rada, kombinacijom frontalne nastave ("predavanje", izlaganje) sa aktivnim metodama učenike/ce uvode u samostalan rad. Modeli interaktivne nastave naročito su pogodni za rad sa učenicima/cama nižih razreda. U ovom tipu rada povećan je stepen misaone i praktične aktivnosti djece u nastavnoj situaciji a u edukativnom smislu riječ je o aktivnostima koje imaju cilj da obrazuju djecu, utiču na njihova saznanja i intelektualni razvoj kroz istraživanje, eksperiment, interakciju s objektima i vršnjacima.

Predlažemo moguće interaktivne načine rada:

"Lična priča"

Učenik/ca ili nastavnik/ca izlaže u razredu ličnu priču ili istoriju, priču iz ličnog iskustva koju karakteriše konflikt, izazov ili otkriće. Zajednički se definiše i eksplicira osnovni problem koji se povodom te priče diskutuje, razmatraju se dileme, postavljaju pitanja, analizira splet okolnosti i način reagovanja na njih. Ovaj tip analize je dobra vježba za izdvajanje bitnog od nebitnog, za razlikovanje činjenica od njihovog doživljavanja i interpretiranja, dobra vježba intelektualne i socijalne decentracije (kako je neko dospio u određenu situaciju, zašto mu/joj se to dogodilo, šta je mogao/la sve da učini, kako je mogao/la da reaguje, kako je reagovao/la, zašto je to izabrao/la, šta bih ja na njegovom/njenom mjestu, koji odgovori na situaciju su vjerovatniji, a koji manje vjerovatni i zašto itd.) i proširivanje ličnog iskustva kroz mentalnu obradu događaja sa kojim ranije nismo imali iskustva.

"Vremenske linije"

Učenici/ce dobijaju na karticama razne događaje koje je potrebno da poredaju po starosti. Kada završe rad unutar grupe (mogu da rade u parovima ili manjim grupama) jedna grupa smješta na zajedničku vremensku liniju najstariji događaj od onih koje je ona dobila ispisane na karticama, a sve druge kontrolišu svoje kartice i interveniše ako imaju stariji događaj od ponuđenog. Za svaku novu karticu ponavlja se procedura kombinovanja događaja svih grupa po starini. Ako se ne slože oko toga čiji je događaj stariji, otvara se uzajamna diskusija, nastavnik/ca pomaže, prvo, samo nuđenjem ključa kako da se riješi koji je događaj stariji, a djeca sama rješavaju problem. Ako to nije dovoljna pomoć djeci da tačno riješe problem, onda nastavnik/ca postupno povećava svoju pomoć (dodaje nove informacije, objašnjava nešto što nije dobro shvaćeno, podsjeća na podatak koji nedostaje i sl.). Neki od događaja na karticama mogu biti iz istog vremenskog perioda.

Tema: PRAISTORIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sazna o podjeli praistorije na razdoblja, - objasni značaj pronalaska metala i na osnovu teksta i ilustrativnog materijala opiše promjene i postepeni napredak u izradi oruđa oružja i predmeta za svakodnevnu upotrebu, - na osnovu teksta i ilustrativnog materijala opiše način života ljudi u kamenom i metalnom dobu, uoči sličnosti, razlike i opiše vjerovanja, - obrazloži pojmove rod bratstvo, pleme i odredi ulogu muškarca i žene u zajednicama, - navede različite privredne grane u praistoriji i utvrdi uticaj razvitka privrede na stvaranje nejednakosti među ljudima po bogatstvu i ugledu, - zna o Ilirima, prvim poznatim stanovnicima na našem tlu i da na karti odredi praistorijska nalazišta. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno, - ponavljaju izloženo i povezuju sa poznatim, - čitaju tekst, uočavaju bitne činjenice i ističu ih, - rade sa trakom vremena i uz pomoć nastavnika/ce na njoj određuju praistorijska razdoblja i opisuju ih, - gledaju film o praistoriji, posmatraju, uočavaju i utvrđuju promjene u izradi oruđa oružja i predmeta za svakodnevnu upotrebu u kamenom i metalnom dobu i opisuju način života, - sakupljaju slike sa Interneta o praistoriji, - na osnovu stečenog znanja pojašnjavaju pojmove rod, bratstvo, pleme, - utvrđuju znanja o Ilirima, prikupljaju slike o ostacima ilirske kulturne baštine, - čitaju sa karte praistorijska nalazišta u Crnoj Gori. 	<p>Horda; rod; pleme; privatna svojina; matrijarhat; patrijarhat; život ljudi u praistoriji; svjedočanstva o životu ljudi u praistoriji.</p>	<p>Likovna umjetnost: (crtanje, vajanje, materijali, tehnika).</p>

Didaktička uputstva

Prilikom realizacije ove teme može se koristiti predloženi način interaktivne nastave.

Rangiranje (sređivanje, ređanje, klasifikacija) - pomaže učenicima/cama da shvate šta su prioriteti, kakav je odnos među pojavama, šta gdje pripada, kao i da razviju sposobnost klasifikovanja i kategorisanja pojava.

Tema: STARI ISTOK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti opiše područja i prirodne uslove za nastanak prvih visokorazvijenih kultura, - na osnovu teksta i ilustrativnog materijala upozna privredu i društvo Starog Egipta; opisuje način života i vjerovanja, - na osnovu tekstova i ilustrativnog materijala razlikuje vrste pisma i utvrđuje značaj pisanja za kasnija pokoljenja, - upoznaje karakteristične spomenike naroda Starog Istoka i navodi nauke koje su se razvijale, - obrazlaži nove pojmove. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno, - ponavljaju izloženo i povezuju sa poznatim, - čitaju tekst, uočavaju bitne činjenice i ističu ih, - posmatraju geografsku kartu i traže područja nastanka prvih visokorazvijenih kultura i čitaju nazive rijeka oko kojih su nastale, - povezuju prethodna znanja o klimatskim uslovima i na osnovu posmatranja filma zaključuju o uslovima za život, - samostalno postavljaju pitanja, - analiziraju slikovni materijal i aktivnosti ljudi kroz razne privredne djelatnosti, (poljoprivreda, stočarstvo, zanatstvo, trgovina, sobračaj), - utvrđuju stečena znanja o položaju pripadnika različitih društvenih slojeva (faraon, veziri, sveštenici, činovnici poljoprivrednici, trgovci, zanatlije, robovi), te položaj muškaraca i žena, - opisuju način života starih Egipćana (način stanovanja, oblačenja, ishrane, oruđa, oružja, predmeti za svakodnevnu upotrebu), - na slikovnom materijalu uočavaju različite vrste pisma, utvrđuju materijale na kojim se pisalo i upoređuju sa današnjim, - prikupljaju ilustrativni materijal, zanimljivosti sa Interneta o karakterističnim kulturnim dostignućima naroda Starog Istoka, klasifikuju i prave panoje. 	<p>Stari Istok; noma; faraon; piramida; hram; hijeroglifi; balsamovanje; politeizam; kultura; društvo i države Starog Istoka; kultura naroda Starog Istoka.</p>	<p>Likovna umjetnost: crtanje, vajanje, materijali, tehnika.</p>

Didaktička uputstva

Prilikom realizacije ove teme nastavniku/ci se sugeriše da aktivira učenike/ce na povezivanje prethodnih znanja i iskustava sa novim sadržajima; da otkrivaju uzročno-posljedične veze između prirode, načina života i rada ljudi. Akcenat treba da bude na razvitku privrede, značaju irigacionog sistema i promjenama u načinu privređivanja i života.

Tema: ANTIČKA GRČKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna značaj kritsko-mikenske kulture, - na karti opiše geografske i prirodne karakteristike teritorija koje su naseljavala grčka plemena i navodi razloge zbog kojih su Grci stvarali male državnice-polise, - sazna o grčkoj privredi i društvu i na primjerima Sparte i Atine opiše način života i vjerovanja, - pojašni ulogu i značaj Olimpijskih igara u životu Grka, - opiše grčko-persijske ratove i navodi promjene u razvitku Atine poslije njih, - sazna o atinskoj narodnoj skupštini i odredi ulogu pojedinca -građanina u njoj, - navodi uzroke propadanja grčkih polisa i uspona Makedonske države; na karti opiše teritoriju države Aleksandra Makedonskog i njen značaj, - na osnovu teksta i ilustrativnog materijala upozna karakteristične grčke spomenike i začetke nauke. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno, - ponavljaju izloženo i povezuju sa poznatim, - posmatraju slikovni materijal, opažaju i prepoznaju karakteristične spomenike kritsko-mikenske kulture, - na karti pokazuju oblasti koje su naselila grčka plemena, - uz gledanje filma ponavljaju usvojene sadržaje, bilježe bitno i razgovaraju o načinu života starih Grka, - sakupljaju kratke tekstove, slike, zanimljivosti sa Interneta o načinu života starih Grka, - na osnovu stečenih znanja diskutuju o vaspitanju i obrazovanju u Sparti i Atini, - slušaju grčku muziku, - čitaju tekst iz grčke mitologije, - posmatraju slikovni materijal, čitaju tekstove o Olimpijskim igrama u staroj Grčkoj, - na karti utvrđuju i opisuju grčko-persijske ratove, - koristeći stečeno znanje utvrđuju uzroke propadanja grčkih polisa i opisuju makedonsku državu; na karti određuju teritoriju države Aleksandra Makedonskog i prosuđuju o njenom značaju, - posmatraju film, uočavaju karakteristične grčke spomenike, - prikupljaju ilustrativni materijal o grčkim spomenicima, - vrednuju značaj grčke kulturne ostavštine, - samostalno rješavaju zadatke. 	<p>Polis; aristokratija; demokratija; valuta; mozaik; grčke državnice-polisi; najstarija vjerovanja Grka-mitovi; svakodnevni život starih Grka; zlatno doba Atine; grčka kultura; helenističko doba.</p>	<p>Likovna umjetnost: (crtanje, vajanje, materijali, tehnika), muzeji.</p> <p>Fizička kultura: Atletika (trčanje, skokovi bacanje kugle, akrobatika).</p> <p>Građansko vaspitanje: porodica, položaj muškaraca, žena i djece u različitim periodima.</p>

Didaktička uputstva

Nastavniku/ci se sugeriše da uz objašnjavanja antičke kulture naglasi da je ona temelj moderne kulture i da na jednostavnim primjerima ilustruje da se uticaj antičkih vremena kroz razne vidove proteže do danas.

Tema : ANTIČKI RIM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sazna o stanovništvu Apeninskog poluostrva u predrimskom periodu i opisuje nastanak Rima, - navodi i opisuje različite oblike uređenja Rimske države od nastanka do Carstva, - analizira rimsku privredu i društvo i opisuje položaj i način života različitih dijelova stanovništva, - na ilustrativnom materijalu i na osnovu tekstova opisuje rimsku vojsku i utvrđuje posljedice neprestanih ratova na razvitak privrede i položaj stanovništva, posebno seljaštva, - na karti određuje teritorije Rimske države na vrhuncu moći (drugi vijek), - sazna o uzrocima krize i propadanja Rimskog carstva, - upozna vjerovanja Rimljana i navodi uslove za nastanak hrišćanstva, - na osnovu teksta i ilustrativnog materijala obrazlaže najznačajnija rimska dostignuća u umjetnosti (građevinarstvo, vajarstvo) i nauci (pravo, istorija, medicina), 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - posmatraju kartu, lociraju područje nastanka Rima, - čitaju izvorni tekst, izdvajaju bitno i na osnovu stečenih znanja nalaze razlike u oblicima uređenja Rimske države, - na osnovu stečenih znanja opisuju položaj pojedinih slojeva društva i uočavaju razlike (aristokratija, zanatlije, trgovci, poljoprivrednici, robovi), - slušaju karakterističnu muziku, - sakupljaju slikovni materijal, tekstove i zanimljivosti sa Interneta o načinu života Rimljana (način stanovanja, oblačenja, ishrane, predmeta za svakodnevnu upotrebu) klasifikuju i prave album na temu "Svakodnevni život Rimljana", - na istorijskoj karti traže i utvrđuju granice Rimskog carstva na vrhuncu moći (drugi vijek), 	<p>Patriciji; plebejci; konzul; narodni tribun; princeps; provincija; romanizacija; Rimska država; Rim kao svjetska sila; doba Carstva; vjerovanja Rimljana; počeci hrišćanstva; propadanje Rimskog carstva; rimska kultura; područje Crne Gore u Rimskoj državi.</p>	<p>Likovna umjetnost: (crtanje, vajanje, materijali, tehnika), muzeji.</p> <p>Fizička kultura: atletika (trčanje, skokovi, bacanje kugle, akrobatika).</p> <p>Građansko vaspitanje: porodica, položaj muškaraca, žena i djece u različitim periodima.</p> <p>Matematika: rimski brojevi.</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - saznaje o razvitku naših krajeva u rimskom periodu i na istorijskoj karti odredi najznačajnija nalazišta. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristeći stečeno znanje analiziraju uzroke krize Rimskog carstva i propadanja i na vremenskoj traci određuju vrijeme propasti, - opisuju vjerovanja Rimljana i pojašnjavaju uslove za pojavu hrišćanstva, njegovo osnovno učenje i na vremenskoj traci određuju vrijeme pojave, - gledaju film i identifikuju neka od najznačajnijih rimskih dostignuća u građevinarstvu i vajarstvu i upoređuju sa grčkim, - samostalno zaključuju o značaju pojedinih rimskih objekata za svakodnevni život ljudi, - na osnovu teksta zaključuju o razvitku nauke u Rimu (pravo, istorija, medicina), - na osnovu teksta i slikovnog materijala obrazlažu promjene u privredi, društvu i načinu života u našim krajevima u vrijeme Rimljana, - na ilustrativnom materijalu posmatraju i komentarišu ostatke rimske baštine u našoj zemlji i pronalaze ih na karti. 		

VII razred

Tema : RANI SREDNJI VIJEK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna osnovne odlike feudalnog društva, - pronade sličnosti i razlike između robovlasničkog i feudalnog društva, - opiše pomoću istorijske karte kretanje "varvarskih" plemena, - prepozna značaj Vizantije na formiranje južno-slovenskih država, - analizira osobine hrišćanskog svijeta, - dijagnosticira ulogu crkve na kulturne i društvene prilike u Evropi toga doba, - kritički procijeni razlike između arapskog i hrišćanskog svijeta, - odredi osnovne osobine islamske religije. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi, - navode na novom primjeru elemente koji čine osnovu feudalizma, - rade sa kartom i globusom, - izvode zaključak o uticaju Vizantije na balkanske prilike, - čitaju izvorni tekst, - iznose sopstvena mišljenja o datom pitanju, - otkrivaju uzročno posljedične odnose, - na osnovu ilustrovanog materijala iz udžbenika opisuju razliku između hrišćanstva i islama. 	<p>Feudalno društvo, velika seoba naroda, Vizantija do XIII vijeka, hrišćanska crkva i njeno ustrojstvo, Arabljani, islam.</p>	<p>Geografija: migracije stanovništva.</p> <p>Književnost: rodoslovi, ljetopisi, hronike i biografije – kao književna ostavština ili istorijski izvori.</p> <p>Likovna umjetnost: ikonoborstvo.</p>

Tema: JUŽNI SLOVENI U XII VIJEKU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - locira pomoću istorijske karte naseljavanje Južnih Slovena na Balkanu, - pojasni specifične osobine i način nastanka prvih južnoslovenskih država - obrazloži na primjeru Južnih Slovena primanje hrišćanstva, - razlikuje specifičnosti nastanka Duklje-Zete, - pronađe elemente pod čijim je uticajem došlo do kulturne afirmacije Južnih Slovena, - prepozna i vrednuje istorijske spomenike. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrađuju kartu, - sakupljaju podatke, opisuju ih i upoređuju, - argumentovano diskutuju o datom problemu, - samostalno formulišu pitnja, - rade sa tekstem iz udžbenika, - daju slične primjere, - učestvuju u grupnom radu. 	<p>Seoba Slovena; Karantanci; Hrvati; makedonski Sloveni; Rašani; Dukljani; Zeta; Vojislavljevići; kultura Južnih Slovena u ranom srednjem vijeku.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: Ljetopis popa Dukljanina.</p> <p>Likovna umjetnost: freske, ikone...</p>

Tema: EVROPA OD XII DO KRAJA XV VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše privredne tokove u Evropi od XII do XIV vijeka, - ocijeni značaj novčane privrede, - pojasni nastanak gradova, - obrazloži na novom primjeru suštinu staleških monarhija, - se upozna sa demokratskim institucijama, - odredi osobine i značaj Vizantije na Balkanu, - opovrgne "prednost" društvene organizacije Zapada nad Istokom, - kritički procijeni ulogu mitropolita u društvenom životu južnoslovenskih država. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganje o osnovnim pojmovima, - razmijenjuju i analiziraju stari novac, - opažaju i upoređuju, - sumiraju iz predhodnih primjera državne oblike, - iznose sopstvena zapažanja i asocijacije, - otkrivaju uzročno-posljedične odnose, - argumentovano učestvuju u glasanju, - prave poster. 	<p>Opšti privredni napredak; trgovina; grad; staleške monarhije; parlament; Vizantija do XIII vijeka; mitropolit.</p>	

Tema: JUŽNI SLOVENI OD XII DO KRAJA XV VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navede činjenice po kojima je Srbija u razvijenom feudalizmu bila značajna balkanska država, - preispita položaj Zete u državi Nemanjića, - odredi osobine patarenskog učenja u Bosni, - analizira specifičnosti nastanka Dubrovačke republike, - napravi razliku između položaja Albanaca u srednjem vijeku i njihovih susjeda, - se upozna sa ustrojem Otomanskog carstva, - prezentuje događaje u Srbiji koji su bili od šireg značaja za Balkan, - izvijesti o prilikama u Zeti u doba Balšića i Crnojevića, - vrednuje značaj štamparije za razvoj kulture, - pouči druge o značaju Skadarskog basena u doba Balšića i Crnojevića, - obrazloži uzroke propasti balkanskih država, - dramatiizuje posljedice osmanskog osvajanja Balkana, - ocijeni najznačajnije kulturne domete srednjeg vijeka, - prepozna umjetničke pravce. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - argumentovano potvrđuju ili osporavaju dato mišljenje, - razgovaraju o temi, - opažaju i upoređuju, - navode primjere iz okruženja, - rade s kartom i globusom, - označavaju važne institucije Otomanskog carstva, - skupljaju podatke opisuju ih i upoređuju, - povezuju nove sadržaje sa predhodnim znanjem i iskustvom, - bilježe bitne činjenice, - obrazlažu nove pojmove, - koriste indeks pojmova iz udžbenika, - izvode zaključak o posljedicama osmanskog osvajanja, - dizajniraju autentične spomenike. 	<p>Srbija u doba razvijenog feudalizma; Zeta u državi Nemanjića; Bosna; patareni; Dubrovnik; Albanci u srednjem vijeku; Osmansko carstvo; Srbija u borbi protiv Osmanlija; Balšići; Crnojevići; položaj Balkana poslije otomanskog osvajanja; kultura srednjeg vijeka; umjetnički pravci.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: (srednjovjekovna srpska književnost), epske narodne pjesme.</p> <p>Likovna umjetnost: raško-moravski i vizantijski stil, renesansa, kulturni pravci u srednjovjekovnoj Evropi.</p>

Didaktičke preporuke

U realizaciji nastavnog programa u VI razredu bitno je da učenici/ce shvate kontinuitet u razvoju ljudskog društva; da je evropsko feudalno društvo nastalo na razvalinama robovlasničkog (antičkog) i da je, uprkos razaranjima rimske civilizacije, imalo mogućnost daljeg društvenog napretka, jer je vodilo većoj slobodi čovjeka – proizvođača. Pored obrade opštih karakteristika feudalnog društva, treba naglašavati i njegove specifičnosti u pojedinim zemljama, naročito kod južnoslovenskih naroda i njihovih susjeda. Opšta mjesta i specifičnosti treba pokazivati na najmarkantnijim činjenicama kako bi učenici/ce razumjeli/e istorijski proces i stekli/e kvalitetna znanja, umjesto kvantuma nepovezanih činjenica (dubinom protiv širine). Neophodno je obraditi pojavu i razvitak srednjevjekovnog grada kao embriona novih društvenih odnosa u poznom feudalizmu. Da bi se objasnio i shvatio feudalni sistem neophodno je objasniti ulogu hrišćanske crkve i islamske religije. Posebnu pažnju treba posvetiti obradi nastanka Dukljanske države – Zete – Crne Gore kao kontinuiranog procesa. Takođe treba objasniti položaj Zete u sastavu države Nemanjića. Prošlost susjeda međusobna saradnja, veze i prožimanja kultura čine mozaik društvenog života na balkanskim prostorima (Balkan kao interesni prostor moćnih država, ali i prostor susreta civilizacija, zajedničkog života i saradnje).

Za uspješnu realizaciju nastavnog programa veoma je važan izbor nastavne metode, kao naučno verifikovanog načina i postupaka nastavnika/ce i učenika/ca u nastavnom procesu, kojim se obezbjeđuju optimalni uslovi za racionalnu i efikasnu nastavu. Izbor metode zavisi od konkretnih zadataka na času. Metode su promjenljive didaktičke kategorije koje se mijenjaju i usavršavaju u zavisnosti od nastavne tehnologije koja u cilju osavremenjivanja nastavnog procesa traži nove puteve odnosno metode rada. Najčešće korišćenu monološku metodu, koja nosi opasnost od verbalizma u nastavi, treba kombinovati sa ostalim metodama, a naročito sa:

- metodom demonstracije, pri čemu treba koristiti autentični ilustrativni materijal – slike, dijafilmove, dijapozitive, dokumentarni film, video zapise...
- metodom korišćenja teksta, naročito u onim temama koje predviđaju konkretno istorijsko izlaganje problema (korišćenjem izvornog teksta moguće je uvjerljivo ilustrovati i objasniti istorijski događaj jer su na taj način učenici/ce u prilici da se na izvornom tekstu upoznaju sa elementarnim postupkom naučnog korišćenja istorijskog dokumenta i naučne kritike; moguće je koristiti književne i naučno-istorijske tekstove);
- metodom dijaloga, kako bi učenik/ca bio/la subjekt u nastavnom procesu (metoda razgovora je podsticajna i doprinosi aktivnom učenju);
- metodom pisanih istorijskih radova – referata (veoma je važno istaći potrebu korišćenja istorijske karte, jer njena adekvatna upotreba olakšava razumijevanje i savladavanje nastavnog gradiva).

Nastavnik/ca je dužan/na da svakoj nastavnoj jedinici pristupa kao specifičnom obrazovnom i didaktičkom problemu tražeći odgovarajuće metode, provjeravajući ih u praksi i stvaralački ih primjenjujući. Za to je potreban permanentan rad, ljubav prema pozivu i profesionalan odnos u pripremi za svaki čas. Prilikom obrade gradiva nastavnik/ca planira za svaku nastavnu temu: vaspitno-obrazovni cilj i zadatak, nastavne metode, nastavna sredstva, tekstove za učenike/ce, literaturu za sebe i mogućnost korelacije sa drugim predmetima.

VIII razred**Tema: NOVI VIJEK**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navede kulturne tekovine novog vijeka, - razumije istorijske prilike u Evropi u XVI i XVII vijeku, - obrazloži značaj razvoja nauke i tehnike, - shvati značaj nove kulture, humanizma i renesanse, - prepozna formiranje novog građanskog društva, - upozna strukturu osmanskog društva i uticaj na istoriju Balkana, - objasni uticaj Mletačke republike na razvoj trgovine i kulture u Boki Kotorskoj i Crnoj Gori, - objasni plemensko društvo u Crnoj Gori, - prepozna istorijsku ulogu Cetinjske Mitropolije, - navede osnivača dinastije Petrović – Njegoš, - hronološki navede vladavinu Save i Vasilija, - objasni uspostavljanje veza sa Rusijom, - opiše ulogu Šćepana Malog u doba Vladikata. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganje i bilježe bitne pojmove, - povezuju nove sadržaje sa prethodnim znanjem, - posmatraju i komentarišu značajnija ostvarenja iz doba renesansne umjetnosti, - čitaju izvorni tekst, - razgovaraju o temi i koriste istorijske karte, - prepoznaju na karti osmansku podjelu Balkana, - lociraju na istorijskoj karti Staru Crnu Goru, - izdvajaju ključnu ulogu Crnogorsko-primorske mitropolije za očuvanje slobode, - opažaju i upoređuju, - sakupljaju podatke, opisuju ih i upoređuju, - navode ključne događaje krajem XVI i početkom XVII vijeka, - procijenjuju uslove u Crnoj Gori u vrijeme dolaska Šćepana Malog. 	<p>Prilike u Evropi u XVI i XVII vijeku; sile na Balkanu u XVI i XVII vijeku – Osmansko carstvo i Mletačka republika; Južni Sloveni u XVI i XVII vijeku; Crna Gora u XVI i XVII vijeku; Crna Gora u XVIII vijeku.</p>	<p>Geografija: Evropa, Amerika, Afrika i Azija. Maternji jezik i književnost: (smjena osmanske i austrougarske vlasti u našim krajevima), “Jazavac pred sudom”, “Kroz mećavu”, “Ropstvo Janković Stojana”, “Seljačka buna”.</p>

Tema : SVIJET KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navede prve građanske revolucije, - objasni značaj nacionalnih pokreta i stvaranje nacionalnih država, - odredi osobine osmanske vlasti na Balkanu i značaj prvih ustanaka, - objasni oslobodilačku borbu Crnogoraca u očuvanju slobode, - analizira ulogu Petra I u stvaranju moderne crnogorske države, - navede promjene u društvu Evrope, - prouči uticaj revolucije 1848 na naše narode, - opiše prilike na Balkanu u odnosu na dva carstva, - procijeni viđenje Petra II u vezi revolucije 1848 na naše narode, - objasni značaj sekularizacije crnogorske države, - navede reforme u unutrašnjoj politici. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazuju na karti francusko carstvo, - komentarišu "deklaraciju o pravima čovjeka i građanina", - proučavaju "deklaraciju nezavisnosti", - lociraju granice Beogradskog pašaluka na istorijskoj karti, - čitaju Poslanice i komentarišu njihove poruke, - čitaju Zakonik Petra I i po svom izboru komentarišu njegov sadržaj, - iznose sopstvena zapažanja, - povezuju nove sadržaje sa prethodnim znanjem, - razgovaraju o književnom djelu Petra II, - objašnjavaju značaj Grahova za Crnu Goru. 	<p>Doba ratova i revolucija; Balkan krajem XVIII i početkom XIX vijeka; Crna Gora od kraja XVIII do 1830. godine; političke i društvene prilike u Evropi od 1815-1856; balkanska društva između dva carstva 1830-1860; Crna Gora u vrijeme Petra II Petrovića 1830-1851; Crna Gora u vrijeme knjaza Danila 1851-1860.</p>	<p>Geografija: SAD, Evropa, Francuska. Maternji jezik i književnost: početak buna na dahije, poslanice Petra I ("Gorski vijenac").</p>

Tema: EVROPA I SVIJET U II POLOVINI XIX VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati istorijski proces ujedinjenja Italije i ujedinjenja Njemačke, - objasni javljanje nacionalnih pokreta, - opiše vladavinu knjaza Nikole do Veljeg rata, - opiše ratne operacije Crne Gore tokom Veljeg rata, - uporedi spoljnu politiku kneza Mihaila, - analizira mirnodopski razvoj Crne Gore (1878-1905), - shvati multietnički i multikonfesionalni sklad života u Crnoj Gori, - prepozna muslimansku kulturu, - prouči političke prilike u Srbiji, Hrvatskoj i BiH do 1912. godine, - analizira društveno-političke prilike u Evropi početkom XX vijeka, - uporedi prilike u Hrvatskoj i BiH pod stranom vlašću, - opiše političke, privredne i kulturne prilike u Srbiji na početku XX vijeka, - kritički procijeni ustav iz 1905. godine, - navede razloge balkanskih država za stvaranje saveza, - nabroji nove oblasti koje su pripale Crnoj Gori poslije 1913. godine. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bilježe bitne pojmove i sadržaje, - rade na tekstu iz udžbenika, - razgovaraju o temi i izvode zaključke, - izdvajaju ključne bitke u Veljem ratu, - izvode zaključke o crnogorsko-srpskim odnosima, - prepoznaju značaj Berlinskog kongresa za balkanske prilike, - izražavaju svoj stav prema socijalnim i demografskim prilikama, - dramatišu proces islamizacije, - sumiraju bitne podatke i upoređuju ih, - opažaju i upoređuju politiku velikih sila u Evropi, - prepoznaju otpor stranoj vlasti, - izražavaju svoj stav prema Majskom prevratu, - čitaju izvorni tekst i navode primjere iz realnog života, - nabrajaju teritorijalno proširenje poslije balkanskih ratova, - iznose svoj stav prema ratovima 1912/1913. 	<p>Prilike u Evropi i Americi 60-tih i 70-tih godina XIX vijeka; uspon nacionalnih pokreta na Balkanu 1860-1878; vladavina knjaza Nikole do 1876; crnogorsko-osmanski rat 1876-1878; Kneževina Srbija 1860-1878; Crna Gora od 1878-1905; muslimani u Crnoj Gori; prilike na Balkanu poslije Berlinskog kongresa; Evropa na početku XX vijeka; slovenski narodi u Osmanskom i Habzburškom carstvu početkom XXV; Crna Gora u vrijeme parlamentarizma 1905-1912; učešće Crne Gore u I i II Balkanskom ratu.</p>	<p>Geografija Likovna umjetnost</p>

Didaktičke preporuke

U realizaciji nastavnog programa za VIII razred bitno je da se, kada je o opštoj istoriji riječ, obrati pažnja na proces usvajanja i širenja osnovnih civilizacijskih i kulturnih tekovina novoga vijeka, a zatim na političke prilike u Evropi kojima je označen početak profilisanja i izrastanja institucija građanskog i demokratskog društva. Kritičko mišljenje, otpor sholastičkom mišljenju i dogmi, označava početak evropske demokratije i početak nastajanja institucija modernog političkog društva. Kraj XVIII vijeka prepoznatljiv je po jednom od najznačajnijih novovjekovnih fenomena – nacionalizmu, te bi na ovaj istorijski fenomen trebalo obratiti posebnu pažnju. Ovo zbog toga što je XIX vijek – vijek stvaranja nacionalnih država i nacionalno-oslobodilačkih pokreta.

U balkanskoj istoriji posebnu pažnju treba obratiti na unutrašnju strukturu i uređenje onih imperija koje su dominantno uticale na našu istorijsku sudbinu. Nakon toga, veoma je značajno pratiti sazrijevanje nacionalnih (nacionalističkih) koncepcija.

U istoriji Crne Gore najprije treba obratiti pažnju na problem organizacije turske vlasti, zatim na institucije crnogorskog društva koje su bile preteče kasnijih političkih institucija (Zbor, Cetinjska mitropolija), kao i na pitanje plemenske organizacije. Zatim treba apostrofirati spoljne odnose crnogorskih plemena i hrišćanskih država, posebno one odnose koji su bili utemeljeni na natiturskom opredjeljenju dvije strane. Od početka XVIII vijeka do 1878. godine crnogorsku istoriju treba posmatrati kao istoriju crnogorskog nacionalno-oslobodilačkog i državotvornog pokreta. Od 1878. do 1912. godine istorija Crne Gore prvenstveno je istorija društva i kulture, kada dolazi do definitivnog izlaska Crne Gore iz tzv. "herojskog doba". Za učenike/ce je posebno značajno da steknu osnovna znanja o crnogorskom parlamentarizmu (od 1905.), koji je bio logična posljedica ove društvene emancipacije.

IX razred**Tema: I PRVI SVJETSKI RAT**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna osnovne uzroke izbijanja Prvog svjetskog rata, - kritički uoči i procijeni opravdanost povoda za rat, - informiše o najznačajnijim bitkama i ličnostima Prvog svjetskog rata, - upozna i opiše prilike u Rusiji početkom XX vijeka; - uoči sličnosti i razlike između Februarske i Oktobarske revolucije; - ocijeni karakter Prvog svjetskog rata i njegove posljedice; - analizira pomoću historijske karte političke prilike na Balkanu početkom XX vijeka; - opiše operacije crnogorske i srpske vojske u Prvom svjetskom ratu; - imenuje najznačajnije ličnosti u borbi za ujedinjenje južnoslovenskih naroda. 	<p>Učenici/ce :</p> <ul style="list-style-type: none"> - usmeno nabrajaju zaraćene zemlje u Prvom svjetskom ratu, - uočavaju i na karti pokazuju prostor na kome se vodio Prvi svjetski rat, - čitaju sadržaj najvažnijih historijskih izvora koji se odnose na objavu rata Srbiji, - pronalaze u dječijoj i drugoj štampi zanimljivosti koje se odnose na Prvi svjetski rat, - usmeno hronološki navode najvažnije događaje iz Prvog svjetskog rata, - usmeno izvode najvažnije zaključke o Prvom svjetskom ratu i prave rezime četvorogodišnjeg ratovanja, - prezentuju i objašnjavaju novousvojene pojmove i pronalaze ih u udžbeniku. 	<p>Prvi svjetski rat, Sarajevski atentat; Austro-ugarski ultimatum Srbiji; vojno-politički savezi (Antanta; Centralne sile); revolucija u Rusiji; Sovjeti; dvovlašće; boljševici; Građanski rat; Sovjetska republika; komunizam; posljedice Prvog svjetskog rata; Srbija i Crna Gora u Prvom svjetskom ratu; rad na ujedinjenju Južnih Slovena i stvaranje jugoslovenske države jugoslovenska ideja; jugoslovenski odbor; Krfska deklaracija.</p>	<p>Fizika i Hemija: tehnički pronalasci s kraja XIX i početka XX vijeka.</p>

Tema: SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - otkrije najznačajnije probleme u Evropi poslije Prvog svjetskog rata, - prepozna društvene sisteme i države u Evropi između dva svjetska rata; - upoređuje njihove sličnosti i razlike; - upozna položaj Albanije i Albanaca između dva svjetska rata. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izvode zaključak o prilikama u svijetu između dva svjetska rata, - objašnjavaju pojam građanske demokratije, - upoređuju društvene sisteme građanske demokratije i diktature, - crtaju tabelu država Evrope, - pišu rad o pojavi fašizma i nacizma u Italiji i Njemačkoj. 	<p>Svijet građanske demokratije; građanska demokratija; diktatura; ekonomske krize; svijet socijalizma; socijalizam; "Ratni komunizam"; planska privreda; svijet fašizma i nacizma; fašizam; rasizam; nacionalsocijalizam (nacizam); militarizam; Albanci.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: razvoj književnih pravaca i najznačajniji predstavnici u svijetu i kod nas između dva svjetska rata – ekspresionizam, futurizam, nadrealizam.</p>

Tema: JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna proces konstituisanja Kraljevine SHS; - navede najznačajnije političke stranke i njihove lidere; - ocijeni položaj naroda u Kraljevini SHS, - obrazloži uzroke uvođenja Šestojanuarske diktature; - opiše privredni, društveni i kulturni život Jugoslavije između dva svjetska rata, - kritički procijeni položaj Crne Gore u Kraljevini Jugoslaviji. 	<p>Učenici/ce:</p> <p>čitaju tekst nastavne jedinice iz udžbenika, obrazlažu pojmove koji se odnose na proces konstituisanja južnoslovenske države, prave pisani izvještaj o gradivu koje su slušali/e, izdvajaju u svesci ključne momente u procesu stvaranja Kraljevine SHS/ Jugoslavije, prave poster najznačajnijih političkih ličnosti, demonstriraju na karti administrativne podjele u Kraljevini SHS/ Jugoslaviji, izvode zaključak u pisanoj formi o položaju Crne Gore u Kraljevini SHS/ Jugoslaviji.</p>	<p>Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929; centralizam; federalizam; Vidovdanski ustav; administrativno-teritorijalne podjele; Kraljevina Jugoslavija od 1929-1941; Šestojanuarska diktatura; nacionalno pitanje; Oktroisani ustav; stvaranje Banovine Hrvatske; Vlada Cvetković-Maček; crkva i vjerske zajednice; razvoj privrede, prosvjete i kulture; Crna Gora u jugoslovenskoj kraljevini 1918-1941; Podgorička skupština; "Bjelaši"; "Zelenaši"; Božićna pobuna; Komitski pokret; crnogorska vlada i vojska u emigraciji; političke stranke; životna pitanja Crne Gore; kulturni život 1918-1941.</p>	

Tema: DRUGI SVJETSKI RAT 1939-1945.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna i opiše prilike u Evropi uoči Drugog svjetskog rata; - navede najznačajnije predstavnike fašizma i nacizma u Italiji i Njemačkoj; - nabroji najznačajnije fašističke agresije do 1939. godine; - identifikuje uzroke ratnih sukoba; - obrazloži ratne ciljeve zaraćenih zemalja; - ocijeni značaj usvajanja Atlantske povelje i vrednuje njen značaj; - nabroji najznačajnije frontove i bitke Drugog svjetskog rata; - ilustruje položaj civilnog stanovništva u ratnim uslovima. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjavaju uzroke i povod za izbijanje Drugog svjetskog rata, - iznose lično mišljenje o pojmovima (fašizam, nacional-socijalizam, militarizam), - crtaju hronološku tabelu i unose ključne događaje iz Drugog svjetskog rata, - u pisanoj formi klasifikuju ličnosti koje pripadaju antihitlerovskoj koaliciji, odnosno fašističkoj, - pronalaze i demonstriraju na karti podatak koji se traži, - prave malo istraživanje i saopštavaju rezultate do kojih su došli, - kritički iznose svoj stav prema ratnim sukobima uopšte. 	<p>Početak Drugog svjetskog rata; Pakt Ribentrop-Molotov; početak Drugog svjetskog rata; Trojni pakt; antifašistička koalicija; ulazak SAD u rat; pokreti otpora i stanje u okupiranim zemljama; ratne operacije 1942-1945; najznačajniji frontovi Drugog svjetskog rata; kapitulacija Italije, Njemačke i Japana; ljudske žrtve i materijalna razaranja.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: realizam – ideje, motivi i predstavnici.</p>

Tema: JUGOSLAVIJA U DRUGOM SVJETSKOM RATU 1941-1945.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna činjenice vezane za spoljnu politiku Kraljevine Jugoslavije između dva svjetska rata; - opiše napad fašističkih zemalja na Jugoslaviju; - definiše razloge brze kapitulacije jugoslovenske vojske; - pronade razlike između djelovanja KPJ i ostalih političkih partija u Aprilskom ratu i nakon njega, - nabroji kolaboracionističke formacije na jugoslovenskom prostoru; - pojaśni osnovne ciljeve NOR-a; - ocijeni karakter rata u Jugoslaviji; - prepriča tok 13-julskog ustanka u Crnoj Gori; - ocijeni doprinos Crne Gore u pobjedi nad fašizmom. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prave rezime političkog stanja Kraljevine Jugoslavije između dva svjetska rata u obliku referata, - identifikuju na istorijskoj karti glavne okupatorske snage i prostor na kome su bile locirane, - usmeno objašnjavaju uzroke "aprilskog sloma" Jugoslavije, - navode kolaboracionističke režime, - prepričavaju tok Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji, - objašnjavaju nastanak, izgradnju i djelovanje organa narodne vlasti, - navode i u svesci zapisuju specifičnosti 13-julskog ustanka. 	<p>Aprilski rat i pripreme ustanka; pristupanje Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu; Martovske demonstracije 1941; Aprilski rat; okupacija i podjela Jugoslavije; kolaboracionistički režimi; KPJ i organizacija ustanka; Oslobođilački rat i revolucija u Jugoslaviji 1941-1945; NOP; četnički pokret; ustaški pokret; velike bitke NOR-a; organi narodne vlasti; (NOP, AVNOJ); završne borbe za oslobođenje; karakteristike rata u Jugoslaviji 1941-1945; borba za međunarodno priznanje DFJ; doprinos pobjedi nad fašizmom; Crna Gora u ratu 1941-1945; 13-julski ustanak; Pljevaljska bitka; razvoj NOP-a u Crnoj Gori; oslobođenje Crne Gore.</p>	

Tema: SVIJET I JUGOSLAVIJA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše proces formiranja OUN-a i njen značaj u očuvanju mira u svijetu, - nabroji protivurječnosti poslijeratnog svijeta, - nabroji vojno-političke blokove, - uporedi društvene sisteme u državama NATO pakta i Varšavskog ugovora; - pronade sličnosti i razlike između Jugoslavije i zemalja tzv. »narodne demokratije«, - se informiše o poslijeratnom razvoju socijalističke Jugoslavije (privrede, prosvjete i kulture), - vrednuje istorijski značaj Josipa Broza, - upozna položaj Crne Gore u poslijeratnoj Jugoslaviji, - imenuje najznačajnije faktore jugoslovenske krize; - navede nove oblike evropskih integracija. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoređuju ulogu i značaj Društva naroda i OUN-a, - komentarišu ulogu OUN-a u drugoj polovini XX vijeka, - pišu rad o odnosima između vojno-političkih saveza u periodu »Hladnog rata«, - upoređuju stanje u Jugoslaviji prije Drugog svjetskog rata i po njegovom okončanju, - sakupljaju i u svesci bilježe najznačajnije podatke o rezultatima koje je Jugoslavija ostvarila u oblasti privrede, prosvjete i kulture do kraja 80-tih godina XX vijeka, - kritički procjenjuju položaj Crne Gore u jugoslovenskoj federaciji, - rade portfolio sa fotografijama i isječcima iz štampe koji se odnose na krizu i raspad SFRJ. 	<p>Svijet poslije Drugog svjetskog rata; mirovni ugovori; OUN; "Hladni rat"- blokovska podjela svijeta; dekolonizacija; neokolonijalizam; Pokret nesvrstanih; Jugoslavija 1945-1961; obnova zemlje; Agrarna reforma; kolonizacija; kolektivizacija; Informbiro; administrativno upravljanje; samoupravljanje; Jugoslavija 1961-1980; razvoj privrede, prosvjete i kulture; Josip Broz Tito; raspad SFRJ; kriza jugoslovenskog društva; nacionalizam; dezintegracija; Crna Gora u jugoslovenskoj federaciji; savremeni svijet; kriza socijalizma; Perestrojka; evropske integracije; dvadeseti vijek – karakteristike i protivurječnosti; tehnološki i naučni napredak; ljudska prava; globalizacija.</p>	<p>Geografija: opšte ekonomsko-geografske odlike savremenog svijeta; politička karta savremenog svijeta. Maternji jezik i književnost: razvoj domaće književnosti u drugoj polovini XX vijeka – pravci i predstavnici.</p>

Didaktičke preporuke

Sadržaji nastavnog programa istorije za IX razred su raznoliki i metodički specifični, tako da se skoro svaka nastavna jedinica može veoma uspješno obraditi i obnoviti upotrebom više nastavnih oblika i metoda rada, a sve u cilju što uspješnije realizacije nastavnog programa. Primjenu različitih oblika i metoda rada treba shvatiti kao funkcionisanje jedinstvenog sistema koji obezbjeđuje uspješan nastavni rad.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz istorije za IX razred osnovne škole, trebalo bi voditi računa o sljedećem: Prilikom realizacije nastavnog programa stalno se mora voditi računa o naglašavanju ključnih procesa, tačaka preokreta i svega onoga što je uticalo na stvaranje određenih istorijskih vrijednosti. Nužno je voditi računa i o naglašavanju načina i mjera putem kojih su istorijski procesi uticali na nacionalnu istoriju, kao i povratnom procesu, što znači da treba dati prostora i onim događajima koji su se dogodili u našoj sredini a imali uticaja na okruženje.

Kako je u programima predviđenim za realizaciju u IX razredu dosta prostora posvećeno nastavnim jedinicama iz istorije balkanskih naroda tokom naznačenog perioda, onda se mora voditi računa da se u tom kontekstu učenici/ce na najbolji mogući način upoznaju sa istorijskim procesima koji su bili karakteristični za južnoslovenske narode i njihove susjede.

Prilikom izlaganja novog gradiva, nužno je povezati opšte događaje sa lokalnim događajima. Nastavnicima/cama i učenicima/cama je ostavljeno dosta prostora da u vidu istraživačkog rada, u obliku pisanih radova, učeničkih ekskurzija, posjeta istorijskim lokalitetima, arhivima i muzejima posvete pažnju lokalnoj istoriji.

Učenike/ce treba upućivati na preciznost u proučavanju istorijskih činjenica tako da do novih naučnih rezultata dolaze i samostalno. Upotrebom raznovrsnih izvora saznanja i literature (istoriografija, memoaristika, enciklopedije, atlasi, leksikoni, ilustrirani pregledi,...), moguće je ostvariti uspješnu nastavu istorije.

Savremeni didaktički pristup nastavi istorije zahtijeva od neposrednih izvođača da nastavu učine efikasnijom, raznovrsnijom i zanimljivijom. U uzrastu IX razreda osnovne škole radi efikasnijeg usvajanja znanja i olakšavanja poimanja istorijskih procesa, mogli bi **se uspješno** primijeniti i interaktivni oblici rada kao što su: stručni timovi učenika/ca, rangiranje i pravljenje biltena na zadatu temu. Didaktičke vrijednosti bilo kog od navedenih interaktivnih oblika ili metoda rada, ogledaju se u njihovim funkcionalnim odnosima i vezama sa ostalim oblicima i metodama koje se koriste u nastavi istorije.

Uspješna realizacija propisanih sadržaja u znatnoj mjeri zavisi i od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture nastave.

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Nastavnicima/cama se sugeriše: upotreba različitih metoda rada, kombinovanje frontalne nastave ("predavanje", izlaganje) sa aktivnim metodama, razmišljanjem istraživanjem, rješavanjem problema, radom u grupama, parovima, seminarski rad, projektni rad...

Sa metodičkog stanovišta, nastavniku/ci se pri planiranju rada preporučuje da vodi računa o aktivnim oblicima i metodama rada, koji će učenike/ce motivisati i uvesti ih u samostalan rad, uz pomoć istorijske karte, izvora, ilustriranog gradiva, udžbenika i druge popularne literature. Tako učenike/ce uvodimo i u metodologiju rada i osposobljavamo ih za samostalan rad i samoobrazovanje. Operativni nastavni ciljevi naglašavaju ispunjavanje načela savjesne aktivnosti učenika/ca u usvajanju novih informacija i njihovom produbljavanju i širenju.

Za savremeni pristup nastavi istorije su od osobitog značaja i istorijske ekskurzije, terenski rad, obilasci muzeja i to, kako za sticanje novih informacija, tako i za razvijanje pravilnog odnosa prema vrednovanju i čuvanju kulturnog nasljeđa.

Preporučuje se da metode rada uz pomoć istorijske karte, tekstova, ilustrativnog gradiva i grafičkih prikaza budu sastavni dio sve tri faze nastavnog procesa – tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja.

Pri većini aktivnih oblika rada gdje će učenici/ce provjeravati i vježbati svoje znanje i vještine (po datim kriterijumima) i porediti ga sa rezultatima datog zadatka, biće više podsticajnog oduševljenja, a manje opterećenosti strahom od ocjene.

Metodika nastave istorije treba da omogući skladno razvijanje psiho-motorne, afektivne i komunikativne sposobnosti učenika/ca, podstiče slobodu i kreativnost ideja, razvija kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti.

Koliko prosječno uspješnom učeniku/ci treba rada kod kuće za nastavni predmet istorija?

Izučavanje nastavnog predmeta *istorija* u osnovnoj školi se realizuje u šestom i sedmom razredu sa 1,5 časom sedmično, a u osmom i devetom sa po dva časa sedmično. Uz činjenicu da se metodologija rada bazira na 40-satnoj radnoj nedjelji, odnosno 8-satnom dnevnom opterećenju, koji su garantovani najvišim nacionalnim i međunarodnim aktima, smatramo da je prosječno uspješnom/oj učeniku/ci potreban jedan sat za rad van nastave, tj. kući.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Korelacije među predmetima su date u tabelama.

7. STANDARDI ZNANJA (ISPITNI KATALOG)

7.1. Standardi znanja

VI razred

Učenici/ce treba da:

- znaju predmet proučavanja istorije i podjelu na razdoblja,
- nabroje istorijske izvore,
- znaju da za računanje vremena koriste vremenske kategorije,
- nabroje praistorijska razdoblja,
- na slikovnom materijalu prepoznaju i opišu različita prebivališta ljudi u praistoriji,
- imenuju poznate stanovnike Crne Gore i na karti odrede njihova staništa,
- opišu svakodnevni život Egipćana,
- znaju da na slikama prepoznaju vrste pisma i karakteristične spomenike naroda Starog Istoka,
- opišu na karti teritoriju koju su naselila grčka plemena,
- znaju za pojam država – polis,
- prepoznaju značaj atinske narodne skupštine i navedu ko je imao pravo glasa,
- prepoznaju karakteristične grčke spomenike,
- na karti opišu nastanak Rima,
- opišu položaj robova i njihovu ulogu u rimskoj privredi,
- na karti odrede granice Rimskog carstva na vrhuncu moći,
- znaju da ispričaju o uzrocima propadanja Rimskog carstva,
- opišu pojavu hrišćanstva,
- prepoznaju karakteristične rimske spomenike značajne za svakodnevni život,
- znaju za spomenike rimske kulture na prostoru Crne Gore.

VII razred

Učenici/ce treba da:

- znaju šta su feudalac i kmet,
- prepoznaju na osnovu istorijske karte kretanje većih "varvarskih" naroda,
- znaju ko je Hrist,
- prepoznaju neslovenske narode,
- znaju ko su Južni, Istočni i Zapadni Sloveni,

- nabroje nekoliko južnoslovenskih država,
- znaju kad je nastala Duklja,
- navode nekoliko kulturnih spomenika južnoslovenskih naroda,
- znaju da opišu nastanak grada,
- znaju da lociraju Dubrovačku republiku,
- prepoznaju položaj Albanaca na Balkanu,
- znaju ko su Osmanlije,
- hronološki smještaju Mričku i Kosovsku bitku,
- znaju ko su Balšići,
- znaju da se za Crnojeviće veže pojam Crna Gora,
- znaju koja je prva državna štamparija kod Južnih Slovena,
- pojasne značaj Cetinja za istoriju Crne Gore,
- znaju vijek u kojem su balkanske države pale pod Otomansku vlast.

VIII razred

Učenici/ce treba da:

- nabrajaju najznačajnije tehničke i naučne pronalaskе,
- prepoznaju glavne moreplovce i njihova otkrića,
- objašnjavaju značaj humanizma i renesanse za kulturu,
- prepoznaju strukturu Osmanskog carstva i Mletačke republike,
- opisuju plemenski život stare Crne Gore,
- ističu značaj Cetinjske mitropolije i njenih vladika,
- prepoznaju Deklaraciju nezavisnosti,
- razumiju značaj Francuske revolucije,
- shvataju značaj I i II srpskog ustanka,
- opisuju ulogu Petra I u Crnoj Gori,
- poznaju značaj Petra II na kulturnom i diplomatskom planu,
- pojašnjavaju uvođenje knjaževine u Crnoj Gori,
- znaju kad je bilo ujedinjenje Italije, Njemačke,
- upoznaju glavne bitke Veljeg rata,
- znaju odluke Berlinskog kongresa za Crnu Goru,
- analiziraju razvoj Crne Gore od 1878-1912.,
- znaju navesti neke kulturne institucije iz perioda 1978-1912 u Crnoj Gori,
- znaju kad su bili balkanski ratovi,

IX razred

Učenici/ce treba da:

- nabrajaju vojno-političke saveze početkom XX vijeka,
- znaju razlikovati uzroke i povod izbijanja Prvog svjetskog rata,
- lociraju na karti najznačajnije frontove Prvog svjetskog rata i nabroje najveće bitke,
- prepoznaju ulogu Društva naroda u međunarodnim odnosima između dva svjetska rata,
- uoče politički položaj Crne Gore i Srbije početkom XX vijeka,
- znaju nabrojati najznačajnije borbe srpske i crnogorske vojske u Prvom svjetskom ratu,
- navode razlike između zemalja građanske demokratije i zemalja totalitarnih sistema,
- znaju nabrojati najznačajnije političke stranke i njihove lidere u Kraljevini SHS,
- imenuju osnovne odlike privrednog i kulturnog života Kraljevine Jugoslavije,
- uoče politički i ekonomski položaj Crne Gore u Kraljevini SHS – Jugoslaviji;
- opišu prilike u svijetu i uoči Drugog svjetskog rata,
- navode suprotstavljene strane u Drugom svjetskom ratu,
- imenuju frontove tokom Drugog svjetskog rata,
- objasne pojam "Aprilski rat";
- pokažu na karti okupacionu podjelu teritorije Kraljevine Jugoslavije,
- nabroje specifičnosti 13-julskog ustanka,
- objasne pojam kolaboracija i nabroji kolaboracionističke formacije na jugoslovenskom prostoru u toku rata,
- shvate značaj borbe naroda Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom,
- uoče značaj Organizacije ujedinjenih nacija u međunarodnim odnosima, rezimiraju proces konstituisanja FNRJ,
- opišu položaj FNRJ u međunarodnim odnosima nakon Drugog svjetskog rata,
- objasne proces dezintegracije jugoslovenske državne zajednice i nastanak novih država,
- uoče najznačajnije karakteristike društveno-ekonomskog položaja Crne Gore u jugoslovenskoj federaciji,
- shvate značaj evropskih integracija.

7.2. Ispitni katalog

Napomena: skraćenicom **NNZ** označen je niži nivo znanja, a skraćenicom **VNZ**, veći nivo znanja.

VI razred

NNZ

Učenici/ce treba da:

- navedu istorijska razdoblja hronološkim redoslijedom,
- navedu istorijske izvore,
- opišu način života u kamenom i metalnom dobu,
- opišu način života Ilira na teritoriji Crne Gore,
- znaju šta je dekada, stoljeće i milenijum,
- navedu pojedine događaje u hronološkom slijedu,
- nabroje karakteristične spomenike naroda Starog Istoka,
- odrede društvene slojeve i njihov način života,
- znaju da obrazlože način života Grka,
- opišu granice države Aleksandra Makedonskog i njen značaj,
- nabroje i opišu karakteristične grčke spomenike,
- znaju da odrede vrijeme i prostor nastanka Rima,
- opišu uzroke krize Rimskog carstva,
- navedu rimska dostignuća u građevinarstvu i nauci,
- znaju da lociraju rimska naselja na prostoru Crne Gore,
- znaju značaj takmičenja,
- navedu značajnije događaje iz grčko-persijskih ratova,
- znaju o počecima hrišćanstva.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- razlikuju istorijske izvore i istaknu njihov značaj za proučavanje prošlosti,
- upotrebljavaju vremensku traku i znaju da odrede pojedine periode,
- na karti pokažu rijeke oko kojih su nastale prve civilizacije,
- analiziraju egipatsko društvo,
- imenuju rijeke oko kojih su nastale prve države,
- uoče sličnosti i razlike u kamenom i metalnom dobu,
- upoznaju značaj drugih kultura na prostoru Crne Gore,
- razlikuju vrste pisma, materijale na kojima se pisalo i pribor za pisanje,
- objasne razvitak prirodnih nauka u Egiptu,
- vrednuju značaj kulturnih ostataka Starog Istoka,
- na primjerima Sparte i Atine znaju uporediti razvitak privrede,
- znaju da opišu grčka vjerovanja, položaj muškarca, žene i djece,
- ocijene značaj Olimpijskih igara,
- objasne promjene u razvitku Atine poslije grčko-persijskih ratova,
- vrednuju značaj grčke kulture,
- opišu društvo u doba Republike i Carstva,
- objasne osnovno učenje hrišćanstva,
- uporede rimsku kulturu sa grčkom,
- obrazlože promjene nastale dolaskom Rimljana na karti Balkana,
- vrednuju značaj helenističke kulture,
- prepoznaju uzroke propasti Rimskog carstva.

VII razred:***I Rani srednji vijek*****VNZ**

Učenici/ce treba da:

- nabroje osnovne odlike feudalnog društva,
- opišu seobu naroda,
- navedu značaj Vizantije na formiranje južnoslovenskih naroda,
- prepoznaju Vizantiju kao dominantno hrišćansku državu,

- ilustruju ulogu crkve u srednjem vijeku,
- znaju osnovne odlike arapskog svijeta.

NNZ

Učenici/ce treba da:

- upoređuju način privređivanja u doba robovlasničkog društva sa feudalnim,
- pomoću istorijske karte demonstriraju kretanje "varvarskih" plemena,
- analiziraju unutrašnju strukturu Vizantijskog carstva,
- kritički procijenjuju uticaj Veseljenske patrijaršije na Južne Slovene,
- uoče ulogu crkve na kulturne i društvene prilike u Evropi,
- procijene razliku između hrišćanstva i islama.

II Južni Sloveni u XII vijeku**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- odrede pomoću istorijske karte prostor na koji su se doselili Južni Sloveni,
- nabroje prve južnoslovenske države,
- znaju osnovne odlike Karantanije i Hrvatske,
- pronađu zajedničke elemente u formiranju države Makedonskih Slovena i Rašana,
- razlikuju specifičnosti nastanka Duklje – Zete u odnosu na druge Južne Slovene,
- nabroje najznačajnije vladare iz dinastije Vojislavljevića,
- hronološki poredaju najznačajnije kulturno-istorijske spomenike Južnih Slovena.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- imenuju veće rijeke i planine oko kojih su se naselili Južni Sloveni,
- opišu uslove u kojima su nastale prve južnoslovenske države,
- imenuju protivnike formiranja Karantanije i Hrvatske, i razloge za hristijanizaciju,
- razvrstavaju po značaju događaje i ličnosti u ranofeudalnom periodu Makedonskih Slovena i Rašana,
- razlože odnose između Makedonskih Slovena i Dukljana – Zečana,
- vrednuju proglašenje prvog kraljevstva među Južnim Slovenima,
- identifikuju uslove i činjenice uticaja susjeda na razvoj kulture kod Južnih Slovena.

III Evropa od XII do kraja XV vijeka**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- opišu privredne tokove u Evropi od XII – XV vijeka,
- prepričaju i ilustruju uslove u kojima nastaju gradovi,
- razlikuju društveno uređenje u ranofeudalizmu i razvijenom feudalizmu,
- prepoznaju demokratske institucije u razvijenom feudalizmu,
- odrede poziciju Vizantije na Balkanu od XII – XV vijeka,
- prepoznaju ulogu crkvenih velikodostojnika na Istoku i Zapadu u političkim prilikama.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- imenuju ekonomski napredak novčane privrede,
- analiziraju gradski život i njegove prednosti i nedostatke,
- kritički procijenu suštinu staleške monarhije,
- se upoznaju i opišu strukturu parlamenta,
- pronađu sličnosti i razlike u organizaciji vizantijskog društva u odnosu na države zapadne Evrope,
- povežu crkvene razlike sa političkim prilikama u Evropi od XII – XV vijeka.

IV Južni Sloveni od XII do kraja XV vijeka**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- prepoznaju značaj Srbije na balkanske prilike u doba Nemanjića,
- objasne položaj Zete u državi Nemanjića,
- uoče zašto je došlo do kasnog konstituisanja bosanske države,
- odrede osobine Dubrovačke republike,
- istaknu značajnije ličnosti i događaje iz albanske istorije u razvijenom feudalizmu,
- opišu ustrojstva Otomanskog carstva,
- navedu važne događaje u Srbiji krajem XIV i početkom XV vijeka,
- imenuju prve Balšiće i njihovu ulogu na Balkanu,
- povežu ime Crna Gora sa Crnojevićima,

- prepoznaju značaj skadarskog basena za srednjovjekovnu Crnu Goru,
- razlože uzroke propasti balkanskih država,
- navedu značajne kulturne spomenike srednjeg vijeka.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- analiziraju prilike u Srbiji i izdvajaju činjenice i ličnosti koje su Srbiju odredile kao značajnu balkansku državu,
- dijagnostifikuju položaj Zete u državi Nemanjića,
- se upoznaju sa specifičnim crkvenim i državnim ustrojem bosanske države,
- razlažu elemente po kojima se Dubrovnik izdvajao od ostalih južnoslovenskih država,
- informišu o položaju Albanaca u srednjem vijeku,
- imenuju glavne institucije Otomanskog carstva,
- vrednuju značaj Maričke i Kosovske bitke na balkanske prilike,
- preispituju uzroke izdvajanja Balšića iz Dušanovog carstva,
- vrednuju društvene i kulturne prilike u Crnoj Gori u doba Crnojevića,
- nabroje kulturno istorijske spomenike iz doba Balšića i Crnojevića,
- hronološki navedu pad balkanskih država pod otomansku vlast,
- dijagnosticiraju različitost umjetničkih pravaca.

VIII razred:***I novi vijek*****NNZ**

Učenici/ce treba da:

- navedu najznačajnija tehnička, naučna i geografska otkrića u XVI i XVII vijeku,
- odrede ustrojstvo Osmanskog carstva u XVI i XVII vijeku,
- rezimiraju položaj Južnih Slovena u XVI i XVII vijeku,
- opišu položaj Crne Gore tokom XVI i XVII vijeka,
- hronološki navode i imenuju crnogorske vladike tokom XVIII vijeka,
- navedu prve građanske revolucije u svijetu,
- prepričaju tok Prvog i Drugog srpskog ustanka,
- razlikuju ulogu Petra I u odnosu na prethodne vladike.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- definišu elemente po kojima se u strukturi života razlikuje novi vijek od srednjeg,
- analiziraju osmanski feudalizam i vojno ustrojstvo,
- označe položaj Srbije, Hrvatske, Bosne i Dubrovnika na Balkanu tokom XVI i XVII vijeka,
- klasifikuju specifičnosti crnogorskog društva u odnosu na njene susjede u XVI i XVII vijeku,
- razlažu crnogorsko-osmanske sukobe tokom XVII vijeka i situiraju poziciju Crne Gore prema velikim silama,
- povežu pojam "građanin" sa Francuskom buržoaskom revolucijom,
- vrednuju značaj prvih ustanaka na Balkanu i dovode ih u uzročno posljedičnu vezu,
- analiziraju značaj bitaka na Martinićima i Krusima, zakonika Petra I na stvaranje savremene crnogorske države.

II Svijet krajem XVIII i početkom XIX vijeka**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- opišu političke i društvene prilike u Evropi od 1815-1856. godine,
- odrede poziciju Srba i Hrvata na Balkanu sredinom XIX vijeka,
- navedu prve organe državne vlasti u Crnoj Gori u doba Petra II,
- razlikuju period Vladikata i Knjaževine,
- znaju da istaknu značajnije događaje iz vladavine Danila I,
- prepoznaju značaj ujedinjenja evropskih država sredinom XIX vijeka,
- nabroje revolucionarne pokrete na Balkanu od 1860-1878,
- prepoznaju ulogu Srbije na Balkanu u doba kneza Mihaila.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- objasne poziciju velikih sila na Balkanu (1815-1856) i značaj revolucije 1848. godine,
- pronađu sličnosti i razlike između uticaja Otomanskog i Habsburškog carstva na Srbe i Hrvate,
- dovedu u vezu politike Petra I i Petra II,
- navedu elemente po kojima se prepoznaje politika knjaza Danila u odnosu na vladike,
- ocijene značaj "Crnogorskog pitanja" u odnosu na velike sile,
- na primjeru Halije i Njemačke razlažu političke prilike u Rusiji i Americi šesdesetih i sedamdesetih godina XIX vijeka,

- identifikuju nacionalne pokrete u Bosni, Boki i Albaniji u odnosu na evropske političke prilike,
- kritički procijene crnogorsko-sprske odnose u doba kneza Mihaila.

NNZ

Učenici/ce treba da:

- opišu vladavinu knjaza Nikole do 1876. godine,
- navedu značajnije bitke iz "Veljeg rata" (1876-1878),
- izvedu zaključak o društveno-ekonomskim prilikama u Crnoj Gori u periodu mira 1878-1912,
- pojasne prilike na Balkanu poslije Berlinskog kongresa,
- problematizuju status muslimana u Crnoj Gori nakon 1878. godine,
- rezimiraju prilike u Evropi na početku XX vijeka,
- izdvoje ključne događaje u odnosima slovenskih naroda i Otomanskog i Habsburškog carstva na početku XX vijeka,
- navedu demokratske iskorake u Srbiji tokom vladavine kralja Petra Karađorđevića,
- preispitaju stanje u Crnoj Gori nakon donošenja ustava 1905. godine,
- nabroje glavne bitke iz balkanskih ratova.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- sintetizuju važnije događaje iz 25 godina vladavine knjaza Nikole
- povežu ratne uspjehe Crne Gore u "Veljem ratu" sa međunarodnim priznanjem Crne Gore,
- naprave kraći rad o društveno-ekonomskim i kulturnim prilikama u Crnoj Gori od 1878-1905. godine,
- klasifikuju stanje u Srbiji, Bosni, Vojvodini i Hrvatskoj poslije Berlinskog kongresa,
- drammatizuju položaj muslimana u Crnoj Gori,
- izvedu zaključak o stvaranju političkih blokova u Evropi,
- problematizuju odnose Otomanskog carstva na poteze Austro-ugarske na Balkanu,
- problematizuju poziciju Srbije na Balkanu nakon Majskog prevrata (1903),
- skupljaju podatke koji govore o počecima parlamentarizma u Crnoj Gori nakon 1905. godine,
- procijene značaj balkanskih ratova na evropske političke prilike.

IX razred:***I Prvi svjetski rat*****NNZ**

Učenici/ce treba da:

- navode suprotstavljene vojno-političke blokove formirane krajem XIX i početkom XX vijeka,
- imenuju uzroke i povod za izbijanje Prvog svjetskog rata,
- pokazuju na karti najvažnije frontove u Prvom svjetskom ratu,
- prepričaju i ilustruju tok ratnih operacija,
- opišu društveno-ekonomske i političke prilike u Rusiji početkom XX vijeka,
- navode najznačajnije posljedice Prvog svjetskog rata,
- kažu osnovne podatke o učešću Crne Gore i Srbije u Prvom svjetskom ratu,
- povežu događaje iz Prvog svjetskog rata sa radom na ujedinjenju Južnih Slovena.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- definišu elemente koji su doveli do stvaranja vojno-političkih blokova krajem XIX i početkom XX vijeka,
- analiziraju uzroke i povod za izbijanje Prvog svjetskog rata,
- vrednuju značaj uspostavljenih frontova u Prvom svjetskom ratu i borbi koje su vođene na njima,
- razlažu tok ratnih operacija u Prvom svjetskom ratu,
- identifikuju uslove društveno-ekonomskog i političkog stanja u Rusiji početkom XX vijeka,
- sintetizuju učešće Crne Gore i Srbije u Prvom svjetskom ratu,
- razvrstavaju po značaju argumente vezane za ujedinjenje Južnih Slovena.

II Svijet između dva svjetska rata**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- pojasne osnovne odlike građanske demokratije,
- informišu o najznačajnijim odlikama zemalja socijalizma,
- rezimiraju karakteristike totalitarnih sistema - fašizam, nacizam.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- pronađu sličnosti i razlike između zemalja građanske demokratije i zemalja socijalizma,
- uoče greške rukovodstva SSSR-a počinjene u periodu između dva svjetska rata,
- kritički procijene karakteristike fašizma kao totalitarnog sistema.

III Jugoslavija između dva svjetska rata**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- pojasne najznačajnije činjenice o stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca,
- navedu osnovne odlike političkog, privrednog i kulturnog razvitka Kraljevine SHS od 1929. do 1941. godine,
- opišu i ilustruju položaj Crne Gore u Kraljevini SHS,
- uoče osnovne odlike privrednog i kulturnog života Kraljevine Jugoslavije.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- kritički procijene istorijske činjenice koje su dovele do ujedinjenja Južnih Slovena i stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca,
- problematizuju politički, privredni i kulturni razvoj Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca,
- analiziraju položaj Crne Gore u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca,
- dokažu na primjerima razvoj privrede i kulture u Kraljevini Jugoslaviji.

IV Drugi svjetski rat**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- imenuju uzroke i povod za izbijanje Drugog svjetskog rata,
- nabroje i demonstriraju na karti najznačajnije frontove Drugog svjetskog rata,
- prepričaju svojim riječima neku od najznačajnijih bitaka Drugog svjetskog rata,
- opišu glavne posljedice Drugog svjetskog rata.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- preispitaju uzroke i povod za izbijanje Drugog svjetskog rata,
- prosude o važnosti najvećih frontova u Drugom svjetskom ratu,
- sintetizuju najznačajnije podatke vezane za borbena dejstva u vremenu od 1941. do 1945. godine,
- kritički se odrede prema glavnim posljedicama Drugog svjetskog rata.

V Jugoslavija u drugom svjetskom ratu 1941-1945.**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- opišu napad fašističkih zemalja na Kraljevinu Jugoslaviju i uoče faktore brze kapitulacije jugoslovenske vojske,
- demonstriraju na karti okupacionu podjelu teritorije Kraljevine Jugoslavije,
- navedu osnovne motive otpora naroda Jugoslavije,
- opišu najznačajnije bitke Drugog svjetskog rata na jugoslovenskom ratištu,
- rezimiraju specifičnosti 13-julskog ustanka,
- ponove tok završnih borbi za oslobođenje Jugoslavije,
- navedu činjenice o međunarodnom priznanju DFJ,
- ilustruju u čemu se sastoji doprinos Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom,
- informiše o borbi sa okupatorskim snagama u Crnoj Gori tokom Drugog svjetskog rata.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- naprave rad o fašističkoj agresiji i kritički procijene faktore "aprilskog sloma" vojske Kraljevine Jugoslavije,
- analiziraju uz pomoć istorijske karte okupacionu podjelu teritorije Kraljevine Jugoslavije,
- preispitaju i vrednuju ustaničke aktivnosti naroda Jugoslavije,
- ocijene značaj jugoslovenskog ratišta u Drugom svjetskom ratu,
- suoče argumente vezane za 13-julski ustanak (pro et contra),
- interpretiraju tok završnih borbi za oslobođenje Jugoslavije,
- dokažu diplomatske napore za međunarodno priznanje DFJ,
- definišu doprinos Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom,
- kritički vrednuju značaj crnogorskog prostora u toku Drugog svjetskog rata u pobjedi nad fašizmom.

VI Svijet i Jugoslavija poslije drugog svjetskog rata**NNZ**

Učenici/ce treba da:

- navedu godinu i mjesto potpisivanja mirovnog ugovora kojim je završen Drugi svjetski rat;
- obrazlože osnovne uzroke koji su doveli do blokovske podjele svijeta,
- opišu u osnovnim crtama život Jugoslavije od 1945. do 1961. godine,
- pojasne osnovne odlike privrednog i kulturnog razvoja Jugoslavije od 1961. do 1980. godine,
- upoznaju osnovne uzroke krize i raspada jugoslovenskog društva krajem XX vijeka,
- povežu proces raspada SFRJ sa mjestom i ulogom Crne Gore u jugoslovenskoj federaciji,
- imenuju uzroke evropskih integracija,
- se upoznaju sa procesom globalizacije.

VNZ

Učenici/ce treba da:

- izrade pojmovne mape koje se odnose na mirovni proces poslije Drugog svjetskog rata,
- suoče argumente vezane za blokovsku podjelu svijeta,
- potraže u literaturi podatke koji se odnose na društveno-politički život Jugoslavije u vremenu od 1945. do 1961. sređuju ih u svojoj bilježnici;
- identifikuju i rangiraju po važnosti elemente koji su uslovlili privredni i kulturni razvitak Jugoslavije u periodu od 1961. do 1980. godine,
- problematizuju proces krize i raspada SFRJ,
- dijagnostifikuju položaj Crne Gore u jugoslovenskoj federaciji,
- definišu elemente evropskih integracija,
- na novim primjerima obrazlože nužnost procesa globalizacije.

8. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera i ocjenjivanje znanja je najvažnija i najosjetljivija faza nastavnikovog/cinog vaspitno-obrazovnog rada. Traži mnogo znanja ne samo iz struke nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikovog/cinog vrednovanja znanja učenika/ca zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/ce pokušati da materiju razumiju a znanje da upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnom životu. Prilikom provjeravanja i ocjenjivanja nastavnik/ca stiče povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/ca i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/ca za nastavnike/ce je ujedno i barometar njegove/njene uspješnosti u nastavi.

Provjeravanje i ocjenjivanje se obavlja usmeno i pismeno.

Elementi provjeravanja i ocjenjivanja znanja

U fazi provjeravanja i ocjenjivanja pored osnovnih znanja (prepoznavanje, obnavljanje, opisivanje istorijskih događaja i pojava) potrebno je razvijati takođe i sposobnosti i vještine, a pri tome je potrebno poštovati individualne razlike.

Saopštavanje

- izlaganje stečenih informacija (znanja) u usmenoj, pismenoj ili grafičkoj formi;
- razvijati sposobnost/vještinu razdvajanja bitnih informacija od nebitnih o određenom istorijskom događaju;
- u usmenom ili pismenom obliku pravilno upotrijebiti osnovnu terminologiju o istorijskom događaju;
- uz pomoć različitih nastavnih pomagala (karte, tekst, slike) sakupiti informacije o određenom istorijskom događaju, povezati ih u logičnu cjelinu i o njima usmeno ili pismeno izlagati.

Sposobnost sagledavanja vremenskih i prostornih istorijskih pojava

- sakupiti i srediti podatke o određenom istorijskom periodu ili događaju u pravilnom vremenskom redosljedu;
- potražiti istovremene istorijske događaje i pojave u određenom periodu;
- orijentisati se na istorijskoj karti.

Istorijsko razmišljanje

- razlikovati uzroke i posljedice istorijskih događaja;
- uporediti istovjetne pojave ili događaje i zapisati sličnosti ili razlike;
- na osnovu stečenih istorijskih znanja o određenim pojavama ili događajima reći svoje mišljenje o značaju konkretnog događaja.

Pismena provjera znanja obavlja se najčešće objektivnim tekstovima koji pokrivaju sve nivoe zahtjevnosti. Učenici/ce moraju biti unaprijed upoznati sa kriterijumima kako usmenog tako i pismenog ocjenjivanja. Ocjenjivanje je brojčano u skladu sa Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, a prema standardima koje određuju deskriptori nivoa znanja.

- Slavko Vukčević,
 - Milada Kasumović,
 - Goran Marković
- Istorija za I razred gimnazije, Podgorica, 2002.
-
- Radovan Popović
 - Dragan Miranović
 - Dragoje Đokić
- Istorija za II razred gimnazije, Podgorica 2003.
-
- Đorđije Borozan
 - Saša Knežević
 - Sait Šabotić
- Istorija za III razred gimnazije, Podgorica, 2003.
-
- Šerbo Rastoder
 - Radoje Pajović
 - Zvezdan Lakić
- Istorija za IV razred gimnazije, Podgorica, 2003.

Literatura za nastavnike/ce

- Oksfordska istorija Grčke i helenističkog sveta (priredili: Džon Bordman, Džasper Grifin i Ozvin Miri) Clio, Beograd, 1999.
- Oksfordska istorija rimskog sveta (priredili: Džon Bordman, Džasper Grifin i Ozvin Miri) Clio, Beograd, 1999.
- Oksfordska istorija srednjovjekovne Evrope, priredio: Džordž Holms, Clio, Beograd, 1998
- Sidni Peinter, Istorija srednjeg veka (284-1500), Clio, Beograd, 1997.
- Helmut G. Kenigsberger, Džeri K. Bouler, Džordž L. Mouz, Evropa u XVI veku, Beograd, Clio 2002.
- Donald H. Penington, Evropa u XVII vijeku, Beograd, Clio, 2002
- Metju S. Anderson, Evropa u XVIII vijeku, Beograd, Clio, 2002
- Hari Herder, Evropa u XIX vijeku, Beogr, Clio, 2002
- Dragoljub R. Živojinović, Uspon Evrope (1450-1789), Beograd 1995.
- Čedomir Popov, Građanska Evropa 1770-1871, Osnovi evropske istorije XIX vijeka, knj.I, Politička istorija Evrope, knj.II, Matica srpska, Novi Sad 1989.
- Pol Kenedi, Uspon i pad velikih sila, Ekonomska promjena i ratovanje 1500-2000, Podgorica, CID 1999
- Istorija Osmanskog carstva, priredio Rober Mantran, Beograd, Clio, 2002
- M. Peri, Intelktualna istorija Evrope, Beograd, Clio 2000

- Džon M. Roberts, Evropa 1880-1945, Beograd, Clio 2002
- Erik Hobsbaum, Doba ekstrema, Istorija kratkog Dvadesetog veka 1914-1991, Dereta, Beograd, 2002.
- A.Mitrović, Vreme netrpeljivih, Politička istorija velikih država Evrope 1919- 1939, Podgorica, CID, 1998
- F. Fire, Prošlost jedne iluzije, Komunizma u dvadesetom vijeku, Beograd 1996
- Mihail Geler, Aleksandar Negrič, Utopija na vlasti, Istorija Sovjetskog saveza, Podgorica, CID, 2000
- Ernst Nolte, Fašizam u svojoj epohi, Prosveta, Beograd 1990
- Stevan K.Pavlović, Istorija Balkana, Beograd, Clio, 2001
- Filip Longvort, Stvaranje istočne Evrope, Beograd, Clio 2002
- Volter Laker, Istorija Evrope 1945-1992. Beograd, 1999.

Crna Gora

- Žarko Šćepanović, Kratka istorija Crne Gore (Od najstarijih vremena do 1796), CID, Podgorica, 2002
- Živko Andrijašević, Kratka istorija Crne Gore 1946-1918, Conteco, Bar, 2000
- Jagoš Jovanović, Istorija Crne Gore, Podgorica 1995
- Istorija Crne Gore I-III, Titograd, 1975
- Dragoje Živković, Istorija crnogorskog naroda I-III, Cetinje 1991-1997.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA

Istoriju u osnovnoj školi može predavati onaj koji je stekao visokoškolsko obrazovanje: diplomirani istoričar i profesor/profesoricu istorije i geografije kao i nastavnik/ca istorije i geografije.

** Za izradu ovog nacrtu programa komisija je koristila iskustva Slovenije, Francuske i Danske.*

Predmetni program **ISTORIJA** za devetogodišnju osnovnu školu je izradila Komisija u sljedećem sastavu:

prof. dr **Đorđe Borozan**, predsjednik

Radovan Popović, član

Milada Kasumović, član

Goran Marković, član

Dragan Miranović, član

Zdravko Pejović, član

Sait Šabotić, član

Željko Drinčić, član